

Výkladová správa k Európskej charte regionálnych alebo menšinových jazykov (neoficiálny preklad)

Úvod

1. Na území mnohých európskych krajín sa nachádzajú regionálne založené autochtónne skupiny hovoriace jazykom iným ako väčšina obyvateľstva. Je to výsledok historického procesu, v ktorom sa formovanie štátov neuskutočňovalo podľa čisto jazykovo definovaných línií, a v ktorom malé spoločenstvá boli pohltené väčšími.

2. Demografická situácia regionálnych a menšinových jazykov sa značne mení v rozpätí od niekoľko tisíc po niekoľko miliónov užívateľov a v závislosti od nej sa menia i zákony a prax jednotlivých štátov. Pre všetkých zostáva spoločným znakom väčšia či menšia miera neistoty. Bez ohľadu na situáciu v minulosti čelia regionálne alebo menšinové jazyky v dnešnom svete významným hrozbám, ide prinajmenšom o nevyhnutne štandardizujúci vplyv modernej civilizácie a predovšetkým masmédií, rovnako ako o nepriateľské prostredie alebo vládnu politiku asimilácie.

3. Už niekoľko rokov vyjadrovali rôzne orgány Rady Európy obavy týkajúce sa situácie regionálnych alebo menšinových jazykov. Je pravdou, že Dohovor na ochranu ľudských práv a základných slobôd v článku 14 stanovuje princíp nediskriminácie, predovšetkým zakazuje, zo zreteľom na užívanie práv a slobôd garantovaných Dohovorom, diskrimináciu zakladajúcu sa na jazyku alebo na príslušnosti k národnostnej menšine. Ide o významnú vec, ktorá vytvára však len individuálne právo nebyť vystavený diskriminácii, ale nie systém pozitívnej ochrany menšinových jazykov a spoločenstiev hovoriacich týmito jazykmi, ako zdôraznilo Poradné zhromaždenie už v roku 1957 v Rezolúcii č.136. V roku 1961, v odporúčaní 285, Parlamentné zhromaždenie vyzvalo k ochrannému opatreniu na doplnenie Európskeho dohovoru zostavenému v záujme zabezpečenia práv menšín na užívanie ich kultúry, vlastného jazyka, na zakladanie škôl atď.

4. Naposledy v roku 1981 Parlamentné zhromaždenie Rady Európy prijalo Odporúčanie č. 928 o vzdelávacích a kultúrnych problémoch menšinových jazykov a dialektov v Európe a v tom istom roku Európsky parlament vydal rezolúciu týkajúcu sa tejto otázky. Oba dokumenty vyvodili záver, že je potrebné vypracovať chartu regionálnych a menšinových jazykov a kultúr.

5. Konajúc podľa týchto odporúčaní a rezolúcií sa Stála konferencia miestnych a regionálnych orgánov v Európe (CLRAE) rozhodla vziať na seba prípravu Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov vzhľadom na úlohu, aká sa očakáva pre regionálne a miestne orgány vo vzťahu k jazykom a kultúram na miestnej a regionálnej úrovni.

6. Úvodná práca pred vyhotovením charty zahŕňala správu o aktuálnom stave regionálnych a menšinových jazykov v Európe a v roku 1984 verejnú rozpravu, na ktorej sa zúčastnilo 250 osôb reprezentujúcich viac ako 40 jazykov. Koncept charty bol vypracovaný za pomoci skupiny expertov. Vzhľadom na veľký a nepretržitý záujem Parlamentného zhromaždenia Rady Európy a Európskeho parlamentu o túto otázku, sa s kompetentnými členmi Európskeho parlamentu udržiavali kontakty a Parlamentné zhromaždenie sa podieľalo na vypracovaní charty.

7. Nakoniec Stála konferencia vo svojej rezolúcii č. 192 z roku 1988 navrhla text charty, o ktorom sa rozhodlo, že bude mať štatút dohovoru.

8. Nasledujúc túto iniciatívu, ktorá bola podporená Parlamentným zhromaždením v jeho komentári č. 142 z roku 1988, založil Výbor ministrov ad hoc Komisiu expertov na regionálne a menšinové jazyky (CAHLR) zodpovednú za vypracovanie charty majúcu na zreteli text Stálej konferencie. Táto medzivládna komisia začala svoju prácu koncom roka 1989. Vzhľadom na jej dôležitú úlohu pripravovateľa projektu sa na stretnutiach tejto komisie zúčastňovali aj Stála komisia miestnych a regionálnych orgánov v Európe (CLRAE) a Parlamentné zhromaždenie. Pred predložením konečného znenia vypracovanej charty Výboru ministrov v roku 1992, Komisia expertov na regionálne a menšinové jazyky konzultovala a vzala do úvahy názory množstva špecializovaných výborov Rady

Európy (v oblasti kultúry, vzdelávania, ľudských práv, v oblasti spolupráce v právnych otázkach, ďalej v trestných záležitostiach, miestnych a regionálnych orgánov, médií) a Európskej komisie pre demokraciu prostredníctvom práva (Benátska komisia).

9. Charta bola schválená ako dohovor Výborom ministrov na 478. stretnutí ministerských delegácií 25. júna 1992 a otvorená na podpis 5. novembra 1992 v Štrasburgu.

Všeobecné úvahy

Ciele charty

10. Ako sa jasne uvádza v preambule, prvotný účel charty je jej kultúrny rozmer. Je vytvorená na ochranu a podporu regionálnych a menšinových jazykov ako ohrozeného aspektu európskeho kultúrneho dedičstva. Z toho dôvodu neobsahuje len antidiskriminačnú klauzulu týkajúcu sa používania týchto jazykov, ale stanovuje aj opatrenia, ktoré otvárajú možnosť aktívnej podpory regionálnych a menšinových jazykov: cieľom je zabezpečiť, pokiaľ je to možné, používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti vzdelávania a médií a potvrdiť ich používanie v súdnej a úradnej sfére, sociálnom a ekonomickom živote a v kultúrnych aktivitách. Týmto smerom sa dosiahne, ak je to potrebné, kompenzácia nevýhodných podmienok v minulosti a spomínané jazyky budú zachované a rozvíjané ako živý aspekt európskej kultúrnej identity.

11. Charta si dala za cieľ ochranu a podporu regionálnych a menšinových jazykov, nie jazykových menšín. Preto kladie dôraz na kultúrnu dimenziu a používanie regionálneho alebo menšinového jazyka vo všetkých aspektoch života jeho užívateľov. Charta nestanovuje individuálne alebo kolektívne práva užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov. Avšak povinnosti strán spojené so stavom týchto jazykov a s domácou legislatívou zavedenou v súlade s chartou, budú mať istý vplyv na situáciu dotknutých spoločností a ich individuálnych členov.

12. Komisia expertov na regionálne a menšinové jazyky koncipovala a prezentovala vypracovanú chartu pred dramatickými zmenami v strednej a východnej Európe a so zreteľom na potreby krajín, ktoré v tom čase už boli členmi Rady Európy. Relevancia charty a jej prístup k situácii krajín strednej a východnej Európy však zároveň boli potvrdené záujmom vyjadreným reprezentantmi viacerých spomínaných krajín pri vytváraní európskeho štandardu v tejto oblasti.

13. Hoci sa Európska charta regionálnych a menšinových jazykov nedotýka problému národností snažiacich sa o nezávislosť alebo zmenu hraníc, môže sa od nej očakávať pomoc, v stanovenom a realistickom prevedení, na zmiernenie problémov menšín, pre ktoré je jazyk rozlišovacím znakom, tak, že sa im umožní cítiť sa bezpečne v štáte, kam ich zaradil historický vývoj. Nárast možností používať regionálne alebo menšinové jazyky v rozličných sférach života bez akýchkoľvek dezintegračných tendencií, môže podporiť skupiny hovoriace týmito jazykmi len v tom, aby nechali za sebou problémy minulosti, ktoré im bránili pri akceptovaní ich miesta v krajine, v ktorej žijú, a v Európe ako celku.

14. V tomto kontexte treba zdôrazniť, že charta nekoncepuje vzťah medzi štátnymi jazykmi a regionálnymi a menšinovými jazykmi v oblasti kompetencií alebo antagonizmu. Zámerne predstavuje interkultúrny a viacjazyčný prístup, v ktorom má každá kategória jazykov svoje správne miesto. Tento princíp úplne korešponduje s hodnotami tradične podporovanými Radou Európy a je snahou o podporu bližších medziľudských vzťahov, zvýšenej európskej spolupráce a lepšieho porozumenia medzi rôznymi skupinami v rámci štátu na základe kultúrnej prepojenia.

15. Charta sa nezaobrá situáciou nových, neeurópskych jazykov, ktoré sa objavili v signatárskych štátoch ako výsledok nedávnych migračných vln vznikajúcich často z ekonomických dôvodov. V prípade obyvateľstva hovoriaceho týmito jazykmi vznikajú špecifické problémy týkajúce sa integrácie. Stála komisia miestnych a regionálnych orgánov v Európe zastávala názor, že tieto problémy by sa mali adresovať separátne, ak je to primerané, v špecifických právnych dokumentoch.

16. Nakoniec možno spomenúť, že niektoré členské štáty už implementujú politiku, ktorá ide nad rámec niektorých požiadaviek charty. V žiadnom prípade nie je zámerom, aby ustanovenia charty stáli v ceste tomuto vývoju.

Základné koncepcie a prístupy

Koncepcia jazyka

17. Koncepcia jazyka používaná v charte sa primárne zameriava na kultúrnu funkciu jazyka. Preto nie je subjektívne definovaná takým spôsobom, aby venoval individuálnym právam, akým je právo hovoriť „svojím materinským jazykom“, ktorý si jednotlivci sami určia. Nepreferuje sa politicko-sociálna alebo etnická definícia jazyka pri určení jazyka ako nástroja jednotlivej sociálnej a etnickej skupiny. Konzekventne sa charta vyhýba definovaniu koncepcie jazykových menšín, pretože jej cieľom nie je stanoviť práva etnických a/alebo kultúrnych skupín, ale ochraňovať a podporovať regionálne alebo menšinové jazyky ako také.

Použitá terminológia

18. Stála komisia miestnych a regionálnych orgánov si radšej ako výrazy „menej rozšírené jazyky“ vybrala termín „regionálne a menšinové jazyky“. Prídavné meno „regionálne“ označuje jazyky, ktoré sa používajú na ohraničenej časti územia štátu, v rámci ktorého okrem toho týmito jazykmi môže hovoriť väčšina tamojších občanov. Termín „menšina“ sa vzťahuje na situácie, ak jazykom hovoria osoby, ktoré nie sú koncentrované na špecifickej časti územia štátu alebo ak nimi hovorí skupina osôb, ktorá je síce koncentrovaná na časti územia štátu, ale je početne menšia ako obyvateľstvo tohto regiónu hovoriace majoritným jazykom štátu. Obidve prídavné mená sa teda vzťahujú na faktické kritériá a nie právne, v každom prípade sa vzťahujú na situáciu v danom štáte (napríklad menšinový jazyk jedného štátu môže byť v druhom štáte jazykom väčšiny).

Absencia rozlišovania medzi rôznymi „kategóriami“ regionálnych a menšinových jazykov

19. Autori charty boli konfrontovaní s problémom veľkých rozdielov týkajúcich sa situácie regionálnych a menšinových jazykov v Európe. Niektoré jazyky pokrývajú relatívne širokú územnú oblasť, hovorí nimi podstatná časť obyvateľstva a majú istú schopnosť rozvoja a kultúrnej stability. Inými jazykmi hovorí len malá časť obyvateľstva na vymedzenom území alebo len v malom teritoriálnom kontexte a so značne poškodeným potenciálom na prežitie a rozvoj.

20. Bolo však rozhodnuté nepokúšať sa o definíciu rôznych kategórií jazykov podľa ich objektívnej situácie. Taký prístup by nebol spravodlivý k rôznorodosti jazykových situácií v Európe. V praxi každý regionálny alebo menšinový jazyk predstavuje špeciálny prípad a je bezpredmetné pokúšať sa začleniť ich do rôznych skupín. Prijaté riešenie má zabezpečiť jednoduché chápanie regionálneho alebo menšinového jazyka tak, že sa štátom umožnilo adaptovať ich záväzky podľa situácie regionálneho alebo menšinového jazyka.

Absencia zoznamu regionálnych alebo menšinových jazykov v Európe

21. Charta nešpecifikuje, aké európske jazyky korešpondujú s koncepciou regionálnych alebo menšinových jazykov definovanou v prvom článku. V skutočnosti úvodná správa o jazykovej situácii v Európe vykonaná Stálou konferenciou miestnych a regionálnych orgánov v Európe inšpirovala autorov charty upustiť od priloženia zoznamu regionálnych a menšinových jazykov, pretože nech by aj boli jej tvorcovia akýmkoľvek expertmi, stal by sa takýto zoznam predmetom nielen jazykovednej diskusie. Okrem toho by jeho hodnota bola v každom prípade obmedzená, keďže v časti III charty sa ponecháva v širokom rozsahu na strany, na aké jazyky sa budú vybrať opatrenia vzťahovať. Charta navrhuje primerané riešenia pre rôzne situácie jednotlivých regionálnych a menšinových jazykov, ale predčasne neusudzuje o akú špecifickú situáciu v konkrétnom prípade ide.

Výstavba charty

22. Na jednej strane charta stanovuje bežné princípy stanovené v časti II charty, ktoré sa vzťahujú na všetky regionálne a menšinové jazyky. Na druhej strane časť III charty obsahuje sériu špecifických opatrení týkajúcich sa pozície regionálnych a menšinových jazykov v rôznych sférach spoločenského života: jednotlivé štáty môžu slobodne v rámci istých limitácií určiť, ktoré z týchto ustanovení sa budú vzťahovať na každý jazyk používaný na ich území. Okrem toho dostatočné množstvo ustanovení vytvára viaceré možnosti rozličných stupňov náročnosti prijatých opatrení, pričom k jednej sa pripája „podľa situácie každého jazyka“.

23. Táto flexibilita berie do úvahy veľké rozdiely v de facto situácii regionálnych a menšinových jazykov (počet užívateľov, stupeň rozdrobenosti, atď.). Okrem toho berie ohľad na náklady spojené s viacerými ustanoveniami charty a rôzniacu sa správnu a finančnú kapacitu európskych štátov. V tomto ohľade je dôležité, aby sa stranám umožnilo pripojiť k svojim záväzkom ďalšie v neskoršom štádiu, keď sa ich právna situácia rozvinie alebo im to dovoľia ich finančné okolnosti.

24. Nakoniec časť IV charty obsahuje prevádzacie ustanovenia, zahŕňajúce predovšetkým založenie Výboru expertov Rady Európy na monitorovanie uplatňovania charty.

Komentár ustanovení charty

Preambula

25. Preambula stanovuje dôvody na vyhotovenie charty a vysvetľuje jej základný filozofický prístup.

26. Cieľom Rady Európy je dosiahnuť väčšiu jednotu medzi jej členmi v záujme podpory ich spoločného dedičstva a ideálov. Jazyková rôznorodosť je jeden z najhodnotnejších elementov európskeho kultúrneho dedičstva. Kultúrna identita Európy nemôže byť vytváraná na báze jazykovej štandardizácie. Práve naopak ochrana a posilňovanie tradičných regionálnych alebo menšinových jazykov reprezentuje príspevok k výstavbe Európy, ktorý sa môže zakladať podľa ideálov členov Rady Európy len na pluralistickom princípe.

27. Preambula sa vzťahuje na Medzinárodný dohovor o ochrane občianskych a politických právach a Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Okrem toho cituje záväzky politického charakteru prijaté v rámci KBSE. Berúc ohľad na terajšie oslabenie niektorých európskych regionálnych a menšinových jazykov nie je však zákaz diskriminácie ich užívateľov dostatočnou zábezpekou. Základom pre zachovanie a rozvoj týchto jazykov je špeciálna podpora, ktorá odráža záujmy a prania ich užívateľov.

28. Charta regionálnych alebo menšinových jazykov rešpektuje princípy národnej suverenity a územnej integrity. Od každého štátu sa požaduje, aby vzal do úvahy kultúrnu a sociálnu realitu, nejedná sa o spochybňovanie politického alebo inštitucionálneho poriadku. Naopak, členské štáty akceptujú územné a štátne štruktúry také aké sú dané, lebo je nevyhnutné v rámci každého štátu, v zmluvne dohodnutom obsahu, previesť opatrenia na podporu jazykov regionálneho a menšinového charakteru.

29. Potvrdenie princípov kultúrnej prepojenia a viacjazyčnosti slúži na odstránenie neporozumenia, ako je stanovené v cieľoch charty, ktorá sa v žiadnom smere nesnaží o posilnenie trieštenia jazykových skupín. Naopak, uznáva, že v každom štáte je potrebné ovládať štátny jazyk (alebo jeden z viacerých štátnych jazykov), následne by sa žiadne ustanovenie charty nemalo interpretovať na úkor ovládania štátnych jazykov.

ČASŤ I - VŠEOBECNÉ USTANOVENIA

Článok 1 - Základné pojmy

Definícia regionálnych a menšinových jazykov (čl. 1, ods. a)

30. Definícia obsiahnutá v chate zahŕňa tri aspekty:

Jazyky tradične používané národnosťami štátu:

31. Účelom charty nie je riešiť problémy vznikajúce kvôli nedávnomu migračnému fenoménu a vyplývajúce z existencie skupín hovoriacich cudzím jazykom v krajine imigrácie alebo v krajine pôvodu ak sa migranti vracajú. Predovšetkým sa charta netýka fenoménu neeurópskych skupín, ktoré nedávno imigrovali do Európy a získali štátnu príslušnosť európskeho štátu. Výraz „historické regionálne a menšinové jazyky Európy“ (viď odsek dva preambuly) a jazyky „tradične používané“ v štáte (článok 1, odsek a) ukazuje jasne, že charta pokrýva len historické jazyky, teda jazyky, ktorými sa v štáte hovorí dlhú dobu.

Rôzne jazyky:

32. Spomínané jazyky sa musia jasne odlišovať od ostatných jazykov alebo jazykov, ktorými hovorí ostatná časť obyvateľstva štátu. Charta sa netýka lokálnych variantov alebo rôznych dialektov jedného a toho istého jazyka. Nevyslovuje však často diskutovanú otázku bodu, v ktorom vytvárajú rôzne formy vyjadrovania dva rozdielne jazyky. Túto otázku ovplyvňujú nielen čisto lingvistické hľadiská, ale aj psychologicko-sociálne a politické fenomény produkujúce v jednotlivých prípadoch rôzne odpovede. Preto sa ponecháva na príslušné orgány v rámci každého štátu, v súlade s jeho vlastným demokratickým procesom, aby určili v akom bode tvorí daná forma vyjadrovania samostatný jazyk.

Teritoriálna báza:

33. Jazyky, na ktoré sa vzťahuje charta sú primárne teritoriálnymi jazykmi, čo znamená, že sú to jazyky, ktoré sa tradične používajú na určitom geografickom území. Preto sa charta snaží definovať „územie, na ktorom sa regionálny alebo menšinový jazyk tradične používa“. Nie je to len územie, v rámci ktorého je tento jazyk dominantný alebo ním hovorí väčšina, pretože mnohé jazyky sa stali jazykmi menšinovými i na území, kde sa nachádza ich tradičná teritoriálna báza. Dôvod, prečo sa charta týka jazykov, ktoré majú teritoriálnu bázu, je, že väčšina presadzovaných opatrení, si nevyhnutne vyžaduje definíciu geografickej oblasti aplikácie, ktorá nepredstavuje celé územie štátu. Zvyčajne ide o také situácie, ktoré charta pokrýva, ak sa na danom území hovorí viac ako jedným regionálnym alebo menšinovým jazykom.

Definícia územia regionálneho alebo menšinového jazyka (čl. 1, ods. b)

34. Spomenuté územie je územie, na ktorom sa používa regionálny alebo menšinový jazyk v príznačnom rozsahu, hoci len menšinou, a ktoré korešponduje s jeho historickou bázou. Pretože pojmy používané v charte sú v tomto ohľade voľne flexibilné, je na každom štáte, aby definoval precíznejšie v duchu charty, chápanie pojmu „územie regionálneho alebo menšinového jazyka“, berúc do úvahy ustanovenia článku 7, odsek 1.b týkajúceho sa územia regionálnych a menšinových jazykov.

35. Kľúčový výraz v tomto ustanovení je „počet ľudí oprávňujúci prijatie rôznych ochranných a podporných opatrení“. Autori charty sa vyhli stanoveniu presného percentuálneho vyjadrenia užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, na ktoré sa vzťahujú opatrenia stanovené v charte. Uprednostnili riešenie ponechať na štátoch v rámci ducha charty určenie podľa charakteru každého stanoveného opatrenia príslušného počtu užívateľov jazyka, ktorý je potrebný na prijatie daných opatrení.

Definícia jazyka bez územia (článok 1, odsek c)

36. „Jazyky bez územia“ sú vylúčené z kategórie regionálnych a menšinových jazykov, pretože im chýba teritoriálna báza. V iných ohľadoch však korešpondujú s definíciou obsiahnutou v článku 1,

odsek a, ak sú jazykmi tradične používanými na území štátu občanmi tohto štátu. Príkladom pre neteritoriálne jazyky sú jidiš a rómsky jazyk.

37. Ak chýba jazykom teritoriálna báza, vzťahuje sa na ne len obmedzená časť charty. Predovšetkým väčšina ustanovení časti III charty si dáva za cieľ ochranu a podporu regionálnych a menšinových jazykov vo vzťahu k územiu, na ktorom sa tieto jazyky používajú. Časť II charty sa dá ľahšie uplatniť na jazyky bez územia, ale len mutatis mutandis a v pojme vymedzenom v článku 7, odsek 5.

ČLÁNOK 2 - ZÁVÄZKY

38. Článok 2 rozlišuje medzi dvoma hlavnými časťami charty, medzi časťou II a III.

Implementácia časti II (článok 2, odsek 1)

39. Časť II je všeobecná a vzťahuje sa ako celok na všetky regionálne a menšinové jazyky používané na území zmluvného štátu. Treba uviesť, že používanie výrazu „podľa situácie každého jazyka“ poukazuje na to, že táto časť charty je vyhotovená tak, aby obsiahla veľkú rôznorodosť jazykových situácií, s ktorými sa možno stretnúť v rôznych európskych a mimoeurópskych krajinách. Predovšetkým sa v prvom odseku od strán vyžaduje zaviazat sa, že prispôbia ich politiku, legislatívu a prax množstvu princípov a cieľov. Tieto sú definované všeobecne a povoľujú štátom široké opatrenie voľby, ktoré sa vzťahuje na interpretáciu a aplikáciu charty (viď výklad nižšie týkajúci sa časti II charty).

40. Zmluvné strany nemôžu slobodne uznať alebo neuznať regionálny alebo menšinový jazyk, ktorého štatút je garantovaný pod časťou II charty. Sú však ako orgány zodpovedné ako za uplatnenie charty, tak za rozhodnutie, či forma vyjadrovania, ktorá sa používa v danej oblasti územia alebo čiastkovou skupinou ich štátnych príslušníkov, vytvára regionálny alebo menšinový jazyk v zmysle charty.

41. Účelom časti II charty je zmeniť postulované princípy časti II na presné predpisy. Zaväzuje tie zmluvné štáty, ktoré sa okrem ustanovení časti II zaviazu uplatniť nimi vybrané ustanovenia časti III charty. V záujme toho, aby sa charta mohla adaptovať na rôzne jazykové situácie obsiahnuté v rozličných európskych štátoch, autori charty stanovili dvojité moduláciu: Štáty môžu jednak označiť jazyky, na ktoré sa bude časť III charty vzťahovať, jednak môžu pre každý z jazykov, na ktorý sa charta bude vzťahovať, určiť ustanovenia časti III, ktoré podpíšu.

42. Je možné, aby zmluvný štát, bez porušenia účelu charty, uznal, že jednotlivý regionálny alebo menšinový jazyk existuje na jeho území, ale taktiež rozhodol, že je výhodnejšie z dôvodov, ktoré sú v záujme štátu, nerozšíriť pre tento jazyk prospech ustanovení časti III charty. Samozrejme, že dôvody, ktoré štát vedú k tomu, aby vylúčil uznaný regionálny alebo menšinový jazyk kompletne z aplikácie časti III charty musia byť v súlade s duchom, princípmi a cieľmi charty.

43. Ak sa štát raz rozhodol aplikovať časť III charty na regionálny alebo menšinový jazyk používaný na jeho území, stále ešte bude musieť určiť, ktoré odseky časti III charty sa budú vzťahovať na daný regionálny alebo menšinový jazyk. V zmysle článku 2, odsek 2 sa strany zaväzujú aplikovať najmenej 35 odsekov alebo pod-odsekov vybraných z ustanovení časti III charty. Úloha štátu pri výbere rôznych odsekov pozostáva z prispôbenia charty v čo najväčšej možnej miere na čiastkový kontext každého regionálneho alebo menšinového jazyka.

44. Za týmto účelom sú podmienky stanovené v článku 2, odsek 2 minimálne a vytvorené tak, aby stanovili zmysluplné rozdelenie záväzkov strán medzi rôznymi článkami charty a tým zabezpečili, že nevynechajú žiadne podstatné oblasti ochrany regionálnych a menšinových jazykov (vzdelanie, súdne orgány, správne orgány a verejné služby, médiá, kultúrne aktivity a zariadenia, ekonomický a sociálny život).

45. Výraz "odseky alebo pod-odseky" sa vzťahuje na rozdelené ustanovenia charty, ktoré sú samostatné. Ak sa štát rozhodne pre odsek 3 článku 9, bude sa tento odsek počítať ako jedna jednotka v zmysle článku 12, odseku 2. To isté sa vzťahuje aj na to, ak štát akceptuje pod-odsek g článku 8, odsek 1. Ak daný odsek alebo pod-odsek obsahuje niekoľko možností, vytvára voľba jednej možnosti pod-odsek v zmysle článku 2, odsek 2 charty. Napríklad v článku 8, ak si štát vyberie možnosť a.iii v odseku 1, bude sa tento text počítať ako „pod-odsek“. Situácia je iná, ak nevytvárajú možnosti nevyhnutne alternatívy a môžu byť prijaté kumulatívne. Ak si teda štát v článku 9 vyberie dve možnosti a.iii a a.iv v odseku 1, bude sa tento text počítať ako dva pod-odseky v zmysle článku 2.

46. Cieľom týchto možností je vniesť ďalší element flexibility do charty, tak aby sa bral ohľad na veľké rozdiely v de facto situácii regionálnych alebo menšinových jazykov. Ja jasné, že isté ustanovenia, ktoré sú presne prispôbené na regionálny jazyk, používaný veľkým počtom užívateľov, nie sú vhodné pre menšinový jazyk, ktorým hovorí len malá skupina užívateľov. Úlohou štátu je nevyberať alternatívy ľubovoľne, ale hľadať pre každý regionálny alebo menšinový jazyk znenie, ktoré čo najlepšie vystihuje charakteristiku a stav rozvoja tohto jazyka. Účel týchto alternatívnych znení je jasne definovaný v texte relevantných článkov alebo odsekov časti III, ktoré stanovujú, že sú aplikovateľné „podľa situácie každého jazyka“. Inými slovami by toto implikovalo pri nedostatku ďalších relevantných faktorov fakt, že čím väčší počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka a homogénnejšie regionálne obyvateľstvo, tým silnejšia je možnosť, ktorá by mala byť prijatá, slabšia alternatíva by mala byť prijatá len vtedy, keď silnejšia alternatíva nemôže byť aplikovaná vzhľadom na situáciu dotknutého jazyka.

47. Preto je na štátoch, aby si vybrali v časti III ustanovenia vytvárajúce koherentný rámec adaptovaný na špecifickú situáciu každého jazyka. Môžu však, ak to uprednostnia, prijať všeobecný rámec vzťahujúci sa na všetky jazyky.

ČLÁNOK 3 - PRAKTICKÉ ÚPRAVY

48. Článok 3 popisuje procedúru implementácie princípu práve popísaného v článku 2: Zmluvné štáty špecifikujú v ratifikačných listinách, listinách o prijatí, schválení alebo pristúpení, po prvé tie regionálne a menšinové jazyky, na ktoré sa vzťahuje časť III a po druhé, odseky časti III vybrané na aplikáciu pre každý jazyk. Je pochopiteľné, že vybrané odseky nemusia byť tie isté pre každý jazyk.

49. Charta si v zmysle článku 2 nevynucuje prijatie obidvoch častí II a III, štát sa môže obmedziť na to, že ratifikuje dohodu bez výberu jazyka za účelom aplikácie časti III. V takom prípade sa aplikuje len časť II. Vo všeobecnosti duch charty od štátov vyžaduje, aby použili možnosti poskytnuté v časti III, ktoré konštituuju základ ochrany poskytnutej chartou.

50. Je taktiež jasné, že strana môže kedykoľvek akceptovať nové záväzky, napríklad rozšírením ustanovení charty na dodatočný regionálny alebo menšinový jazyk alebo podpísaním, s ohľadom na jazyk alebo všetky regionálne alebo menšinové jazyky, ktorými sa hovorí na jeho území, odsekov charty predtým neakceptovaných.

51. Znenie článku 3 berie do úvahy pozíciu istých členských štátov, ktorých národný jazyk so štatútom oficiálneho jazyka štátu na celom území alebo len na jeho časti, by mohol byť v podobnej situácii ako regionálne a menšinové jazyky definované v článku 1, odsek a, pretože je používaný skupinou osôb, ktorá je početne menšia ako počet obyvateľov hovoriacich iným(i) štátnym(i) jazykom(mi). A si štát želá, aby takýto menej používaný jazyk profitoval z ochranných a podporných opatrení stanovených v charte, je mu umožnené určiť, aby sa naň charta vzťahovala. Takéto rozšírenie aplikácie charty na štátny jazyk potom platí pre všetky časti charty, vrátane článku 4, odsek 2.

ČLÁNOK 4 - EXISTUJÚCE MECHANIZMY OCHRANY

52. Tento článok sa vzťahuje na kombináciu charty s domácou legislatívou alebo medzinárodnými dohodami stanovujúcimi právne postavenie jazykových menšín.

53. Ak isté jazyky alebo menšiny hovoriace týmito jazykmi už využívajú štatút definovaný v domácom právnom poriadku alebo v medzinárodných dohodách, je účel charty jasný - neredukovať práva a garancie uznané týmito ustanoveniami. Ochrana, ktorú poskytuje charta je však dodatkom k právom a garanciam poskytnutým inými dokumentmi. Pri uplatňovaní záväzkov, ak pre ten istý subjekt existujú viaceré ustanovenia, sa aplikujú ustanovenia, ktoré sú najprospešnejšie pre dotknuté menšiny a jazyky. Preto existencia restriktívnejších ustanovení v domácom právnom poriadku alebo v medzinárodných záväzkoch nemusí byť prekážkou aplikácie charty.

54. Odsek 1 tohto článku je zameraný na špecifický prípad práv garantovaných Európskym dohovorom o ľudských právach a základných slobodách. Snaží sa vylúčiť možnosť, aby sa akékoľvek z jeho ustanovení interpretovalo ako vylučujúce ochranu individuálnych ľudských práv.

ČLÁNOK 5 - EXISTUJÚCE ZÁVÄZKY

55. Už v preambule je uvedené, že ochrana a podpora regionálnych a menšinových jazykov, ktorá je cieľom charty, sa musí uskutočňovať v rámci národnej suverenity a územnej integrity. Tento článok hovorí v tomto smere explicitne o tom, že existujúce záväzky strán zostávajú nezmenené. Predovšetkým ide o fakt, že ratifikáciou charty štát vstupuje do záväzkov týkajúcich sa regionálneho alebo menšinového jazyka, ktorý sa nemôže používať iným štátom majúcim zvláštny záujem na tomto jazyku alebo užívateľmi jazyka ako podklad pre akékoľvek akty škodlivé pre suverenity a územnú integritu štátu.

ČLÁNOK 6 - INFORMÁCIE

56. Motív záväzku zabezpečiť informácie stanovené týmto článkom, spočíva na fakte, že charta by sa nikdy nestala plne efektívnou, ak by si kompetentné orgány a zainteresované organizácie a individua neboli vedomé záväzkov, ktoré sa od nej odvíjajú.

ČASŤ II - CIELE A ZÁSADY VYTÝČENÉ V ZMYSLE ČLÁNKU 2 ODSEK 1

(Článok 7)

Zoznam cieľov a princípov zahrnutých v charte (článok 7, odsek 1)

57. Ustanovenia článku 7, odsek 1 sa primárne týkajú cieľov a princípov a nie precíznych implementačných pravidiel. Tieto ciele a princípy sú zamerané na vytvorenie nevyhnutného rámca na zachovanie regionálnych a menšinových jazykov. Spadajú pod šesť hlavných odsekov.

Uznanie regionálnych a menšinových jazykov

58. Ide o uznanie existencie uvedených jazykov a legitímnosti ich používania. Toto uznanie nemusí byť spojené s uznaním jazyka ako štátneho jazyka. Pripustenie existencie jazyka je prvou podmienkou na to, aby sa mohli vziať do úvahy jeho zvláštne znaky a potreby na konať v jeho záujme.

Rešpektovanie geografickej oblasti regionálneho a menšinového jazyka (článok 7, odsek 1.b)

59. Aj keď charta považuje za žiadúce zabezpečiť konzistentnosť medzi územím regionálneho alebo menšinového jazyka a príslušným územným správnym celkom, je jasné, že to nemôže byť dosiahnuté vo všetkých prípadoch, pretože modely osídľovania sa môžu vyznačovať značnou komplexnosťou a určenie územných správnych celkov môže legitímne závisieť na iných úvahách ako na používaní jazyka. Charta preto nevyžaduje, aby sa územie regionálneho alebo menšinového jazyka krylo vo všetkých prípadoch s administratívnou jednotkou.

60. Na druhej strane charta zakazuje praktiky pri vytváraní teritoriálnych celkov, ktoré robia používanie alebo prežitie jazyka zložitejším alebo rozdeľujú jazykové spoločenstvo na množstvo

administratívnych a územných jednotiek. Ak administratívne rozdelenie nemôže byť adaptované na existenciu regionálneho alebo menšinového jazyka, musí v konečnom dôsledku zostať neutrálne a nemať negatívny dopad na jazyk. Predovšetkým miestne a regionálne orgány musia byť v pozícii zhostiť sa ich zodpovednosti vo vzťahu k týmto jazykom.

Potreba pozitívnej akcie v prospech regionálnych a menšinových jazykov (článok 7, odsek 1.c a d)

61. Dnes je jasné, že z dôvodu slabosti početných regionálnych a menšinových jazykov, by samotný zákaz diskriminácie nebol dostatočný na zabezpečenie ich prežitia. Potrebujú pozitívnu podporu. Toto je myšlienka vyjadrená v odseku 1.c. V tomto odseku sa ponecháva na štáty, aby určili záležitosti, v ktorých sa zamerajú na podporu regionálnych a menšinových jazykov v záujme ich zachovania. Charta zároveň zdôrazňuje, že takéto konanie musí byť rozhodné.

62. V odseku 1.d je ďalej stanovené, že podpora regionálnych a menšinových jazykov musí obsahovať konanie v prospech možnosti slobodného ústneho a písomného používania týchto jazykov, nielen v súkromnom, ale aj v spoločenskom živote, teda v rámci inštitúcií, sociálnych aktivít a ekonomického života. Pozícia, ktorú môže regionálny alebo menšinový jazyk zaberáť vo verejnom kontexte bude zjavne závisieť na jeho čiastkovom charaktere a bude u každého jazyka iná. Charta v tomto ohľade neukladá presné ciele, ale vyžaduje snahu o pomoc.

Garancie vyučovania a štúdia v regionálnych alebo menšinových jazykoch (článok 7, odsek 1.f a h.)

63. Kľúčový faktor pri udržovaní a zachovaní regionálnych alebo menšinových jazykov je miesto, aké im je dané vo vzdelávacom systéme. Charta sa v časti II zameriava na potvrdenie princípu, ktorý ponecháva na štátoch definovanie implementačných opatrení. Vyžaduje však, aby regionálne alebo menšinové jazyky boli prítomné „na všetkých potrebných stupňoch“ vzdelávacieho systému. Úpravy potrebné na vyučovanie regionálneho alebo menšinového jazyka sa budú zjavne meniť podľa úrovne dotknutého vzdelania. Predovšetkým sa musia v niektorých prípadoch prijať ustanovenia na vyučovanie v regionálnom alebo menšinovom jazyku, v iných prípadoch na vyučovanie tohto jazyka. Vynechať sa môže len vyučovanie regionálneho alebo menšinového jazyka na úrovniach, na ktorých by tento jazyk nebol primeraný, zo zreteľom na jeho čiastkové charakteristiky.

64. Kým odsek 1.f sa týka stanovenia alebo zabezpečenia vyučovania v jazyku alebo tohoto jazyka ako dorozumievacieho prostriedku, odsek 1.h stanovuje podporu štúdia a skúmania regionálnych a menšinových jazykov na univerzite alebo ekvivalentnom zariadení, keďže takáto práca je dôležitá pre rozvoj takýchto jazykov v oblasti slovnej zásoby, gramatiky a syntaxe. Podpora štúdií je súčasťou všeobecnej snahy na podporu regionálnych alebo menšinových jazykov v záujme podnietenia ich vnútorného vývoja.

Možnosti poskytované pre osoby nehovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi na získanie znalostí týchto jazykov (článok 7, odsek 1.g)

65. Užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov vedia, že pre ich osobné naplnenie potrebujú ovládať štátny jazyk. V súlade s dôrazom kladeným v preambule na hodnotu kultúrneho prepojenia a viacjazyčnosti, je žiadúce, aby duch vnímania rôznych jazykov nebol obmedzený na užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov. V záujme posilnenia komunikácie a pochopenia medzi jazykovými skupinami, sa strany vyzývajú na území, kde existujú regionálne alebo menšinové jazyky, zabezpečiť možnosti pre osoby, ktoré nemajú takýto jazyk ako materinský jazyk, aby sa ho naučili, ak si to želajú.

66. Je dobre známy fakt, že v niektorých štátoch sa príslušné orgány snažia, aby sa regionálny jazyk bežne a všeobecne používal v danom regióne a prevádzajú sa opatrenia, ktoré zabezpečujú, aby tento jazyk ovládali i osoby, pre ktoré nie je ich materinským jazykom. Táto politika neprotirečí charte, ale nie je účelom odseku 1.g. Tento odsek sa snaží len zabezpečiť väčšiu vzájomnú priepustnosť medzi jazykovými skupinami.

Vzťahy medzi skupinami hovoriacimi regionálnym alebo menšinovým jazykom (článok 7, odsek 1.e a i)

67. Je potrebné, aby skupiny hovoriace tým istým regionálnym alebo menšinovým jazykom mali možnosť angažovať sa v kultúrnej výmene a v rozvoji vzájomných vzťahov v záujme spoločného prispievania k zachovaniu a obohateniu ich jazyka. V tomto smere sa charta snaží zabrániť buď rozdeľujúcim modelom osídľovania a správnym celkom v štáte alebo kladeniu prekážok vo vzájomných vzťahoch, ak sú skupiny hovoriace tým istým regionálnym alebo menšinovým jazykom usídlené v rôznych štátoch.

68. Nesporne nemusí byť vedomie spoločne užívanej identity medzi užívateľmi regionálneho alebo menšinového jazyka reflektované negatívne v zmysle výnimočnosti alebo marginalizácie vo vzťahu k iným sociálnym skupinám. Cieľ podpory kultúrnych vzťahov medzi užívateľmi rôznych regionálnych alebo menšinových jazykov, preto slúži dvojitému účelu: kultúrnemu obohacovaniu a zvyšovaniu pochopenia medzi všetkými skupinami v štáte.

69. Odsek 1.i pripája ďalšiu dimenziu: myšlienku, že takéto vzťahy sa musia dať rozvíjať cez národné hranice, ak sú skupiny hovoriace identickými alebo podobnými regionálnymi alebo menšinovými jazykmi rozšírené do viacerých štátov. Ak sa regionálne alebo menšinové jazyky používajú v dotknutom štáte v relatívne malom počte, môžu spomenuté jazyky pocítiť potrebu obrátiť sa na prístupné kultúrne zdroje za hranicami za účelom vzájomného obohacovania v kultúrnej oblasti so skupinami hovoriacimi podobnými alebo identickými jazykmi. Predovšetkým je to potrebné, ak regionálny jazyk jedného štátu korešponduje s veľkým kultúrnym jazykom, alebo dokonca národným jazykom iného štátu a ak cezhraničná spolupráca umožňuje regionálnemu spoločenstvu čerpať z kultúrnych aktivít viac rozšíreného jazyka. Je dôležité, aby štáty uznali legitimitu takýchto vzťahov a nepovažovali ich za podriadené v zmysle lojality, akú štát očakáva od národnosti alebo za ohrozenie jeho územnej integrity. Jazyková skupina sa bude cítiť viac integrovaná v štáte ktorého je súčasťou, ak je uznaná ako taká, a ak jej nebránia v kultúrnych kontaktoch so susednými spoločenstvami.

70. Štáty môžu slobodne vykonať čo najvhodnejšie úpravy na zabezpečenie medzinárodných výmen, keďže existujú domáce a medzinárodné tlaky, ktorým sú niektoré z nich vystavené. Špecifickejšie záväzky sú stanovené v článku 14 časti III charty.

Zabránenia diskriminácie (článok 7, odsek 2)

71. Zákaz diskriminácie týkajúcej sa používania regionálnych a menšinových jazykov vytvára pre ich užívateľov minimálne garancie. Z toho dôvodu sa strany zaväzujú zabrániť opatreniam, ktoré znevýhodňujú používanie regionálneho alebo menšinového jazyka alebo vystavujú jeho udržovanie a rozvoj nebezpečenstvu.

72. Účel tohto odseku nie je stanoviť kompletnú rovnosť práv jazykov. Ako je uvedené v znení článku 7, odsek 2 vložením pojmu „neodôvodnený“, je v súlade s duchom charty, ak sa pri presadzovaní politiky vzťahujúcej sa na regionálne a menšinové jazyky robia isté rozdiely medzi nimi. Opatrenia stanovené štátom v prospech používania národného alebo štátneho jazyka neznamenaajú diskrimináciu regionálnych alebo menšinových jazykov na základe dôvodu, že sa tieto opatrenia nezavádzajú v prospech týchto jazykov. Takéto opatrenia nemusia byť prekážkou pri udržiavaní a rozvoji regionálnych alebo menšinových jazykov.

73. Zároveň z dôvodu existencie nerovnosti v situácii štátneho a regionálneho alebo menšinového jazyka, ktorého užívatelia sú často v nevýhode, charta uznáva, že sú potrebné pozitívne opatrenia s cieľom zachovania a podpory regionálnych a menšinových jazykov. Pod podmienkou, že opatrenia sledujú uvedený cieľ a že sa nesnažia o viac ako podporu rovnosti medzi jazykmi, netreba ich považovať za diskriminačné.

Podpora vzájomného rešpektu a pochopenia medzi jazykovými skupinami (článok 7, odsek 3)

74. Rešpektovanie regionálnych a menšinových jazykov a rozvoj ducha tolerancie voči nim je súčasťou všeobecného zámeru rozvíjať pochopenie pre situáciu jazykovej plurality v rámci štátu. Rozvoj ducha tolerancie a vnímania prostredníctvom vzdelávacieho systému a médií je dôležitým faktorom v praktickej ochrane regionálnych a menšinových jazykov. Podpora masmédií v tom, aby sledovali uvedené ciele neznamená, že dochádza k vytváraniu priestoru pre nelegitímny štátny vplyv, ale znamená rešpektovanie ľudských práv, tolerancie voči menšinám a zabránenie podnecovaniu nenávisťi sú ciele, ktoré bez zaváhania presadzuje väčšina európskych štátov ako záväzky pre médiá. V tom istom duchu vytvára tento princíp pre užívateľov regionálnych a menšinových jazykov dôležitý faktor, ktorý ich prinucuje vnímať jazyk a kultúru väčšiny.

Vytváranie inštitúcií na reprezentáciu záujmov regionálnych a menšinových jazykov (článok 7, odsek 4)

75. Komisia expertov na regionálne a menšinové jazyky považovala za dôležité, aby v každom štáte existovali mechanizmy, v ktorých verejné orgány berú do úvahy potreby a prania vyjadrené užívateľmi regionálnych a menšinových jazykov. Následne sa pre každý regionálny alebo menšinový jazyk vyžaduje podporný orgán zodpovedný za reprezentáciu záujmov tohto jazyka na národnej úrovni, vykonávajúc praktické opatrenia na podporu tohto jazyka a monitorovanie implementácie charty vo vzťahu k tomuto jazyku. Výraz „ak je to potrebné“ indikuje inter alia existenciu takýchto inštitúcií v takej alebo onakej forme, nesmeruje k pobádaní štátov, aby zakladali duplicitne nové inštitúcie.

Aplikácia princípov charty na jazyky bez územia (článok 7, odsek 5)

76. Hoci sa charta primárne týka jazykov, ktoré sú historicky identifikované s čiastkovým geografickým územím štátu, Komisia expertov na regionálne a menšinové jazyky si neželala obísť jazyky tradične používané v rámci štátu, ktoré nemajú definovanú teritoriálnu bázu.

77. Kvôli teritoriálnemu poľu aplikácie množstva princípov a cieľov stanovených v časti II charty a kvôli praktickým ťažkostiam spojeným s implementáciou opatrení bez definovania ich geografického rozsahu sa uznáva, že sa dané ustanovenia nemôžu aplikovať na jazyky bez územia bez istých úprav. Odsek 5 špecifikuje, že sa ustanovenia majú aplikovať na tieto jazyky „podľa možností“.

78. Niektoré z ustanovení obsiahnutých v odseku 1 až 4 sa môžu vzťahovať bez ťažkostí aj na jazyky bez územia. Ide o prípad týkajúci sa uznania týchto jazykov, opatrení na rozvoj ducha rešpektovania, pochopenia a tolerancie voči nim, zákazu diskriminácie a aktivity ich pozitívnej podpory, možnosti rozvíjať vzťahy s každým v rámci štátu a v zahraničí, jazykovedného štúdia a výskumu. Na druhej strane, nie je možné aplikovať na jazyky bez územia ustanovenia týkajúce sa administratívnych celkov a možností stanovených pre osoby, ktoré nehovoria týmito jazykmi, na získanie znalostí uvedených jazykov, pretože takéto opatrenia sa dajú vykonať len na špecifickom území. Prijatie ustanovení na vyučovanie a štúdium týchto jazykov bez územia a podporu ich používania vo verejnom živote sa pravdepodobne môže z praktických dôvodov implementovať len s istými úpravami.

ČASŤ III - OPATRENIA NA PODPORU POUŽÍVANIA REGIONÁLNYCH ALEBO MENŠINOVÝCH JAZYKOV VO VEREJNOM ŽIVOTE V ZMYSLE ZÁVÄZKOV UVEDENÝCH V ČLÁNKU 2 ODSEK 2

Článok 8 - Vzdelávanie

79. Ustanovenia odseku 1 tohto článku sa vzťahujú len na územie, na ktorom sa používa regionálny alebo menšinový jazyk. Uplatňujú sa teda „podľa situácie každého z týchto jazykov“. Ako bolo spomenuté vyššie majú na zreteli článok 2, odsek 2, táto úprava je predovšetkým významná pre výber v pod-odsekoch a) až f) aká možnosť sa bude pre aký jazyk akceptovať

80. Výraz „bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(och) štátu“ má v úmysle zabrániť možnosti interpretácie ustanovení článku 8, odsek 1 - a predovšetkým prvej možnosti v každom pod-odseku a) až f) charty - ako vylúčenia výučby jazyka používaného majoritou. Takáto tendencia formovania lingvistických ghet, by bola v rozpore s princípmi interkulturalizmu a multilingualizmu vyzdvihnutými v preambule a škodlivá pre záujmy dotknutých skupín obyvateľstva. Za zvláštnych okolností v krajinách, kde sa charta uplatňuje pre menej široko používané štátne jazyky, sa tento výraz interpretuje v tom zmysle, že ustanovenia odseku 1 sú bez ujmy na výučbe ďalších štátnych jazykov.

81. Článok 8 sa zaoberá rôznymi úrovňami vzdelávania: predškolská výchova, základný stupeň, stredné školy, odborné školy, univerzity a vzdelávanie dospelých. Pre každú z týchto úrovní sa prezentujú rôzne možnosti podľa situácie jednotlivých regionálnych alebo menšinových jazykov.

82. Niektoré pod-odseky obsahujú výraz „za predpokladu dostatočného počtu“. Toto uznáva, že od verejných inštitúcií sa nemôže požadovať, aby vykonávali príslušné opatrenia, ak je dosiahnutie minimálneho počtu žiakov potrebných na vytvorenie triedy zložitým vzhľadom na situáciu danej jazykovej skupiny. Na druhej strane, podľa čiastkových podmienok regionálnych a menšinových jazykov, sa predpokladá, že bežná kvóta potrebná na vytvorenie triedy sa môže uplatniť flexibilne a menší počet žiakov môže byť považovaný za „dostatočný počet“.

83. Znenie možnosti iv v pod-odsekoch c) a d) berie ohľad na fakt, že situácia národov sa mení vo vzťahu k veku majority a veku, v akom sa takéto vzdelanie zavŕši. V závislosti od týchto okolností môžu byť želania, ktoré sa berú do úvahy, želaniami buď žiakov samotných alebo ich rodín.

84. Uznáva sa, že nie všetky školské systémy rozlišujú stredné školy a odborné školy, pričom odborné školy sa väčšinou považujú za čiastkový typ strednej školy. Ako to bolo stanovené v pod-odsekoch c) a d), toto rozlišovanie berie ohľad na rozdiely v systéme odborného vzdelávania. Obzvlášť v prípade krajín, kde sa odborné vzdelávanie vykonáva prostredníctvom vyučenia, a kde je preto uplatnenie opatrení v prospech regionálnych a menšinových jazykov zložitá, umožňuje toto stranám akceptovať presnejšie požiadavky v oblasti všeobecných stredných škôl.

85. Ustanovenia týkajúce sa vysokých škôl a vzdelávania dospelých sú porovnateľné s ustanoveniami pre ostatné úrovne vzdelávania v tom, že ponúkajú alternatívu vyučovania v regionálnom alebo menšinovom jazyku a vyučovania tohto jazyka ako predmetu výučby. Okrem toho sa to druhé riešenie ponúka pre také prípady ako v prípade predškolskej výučby, v ktorých verejné orgány nemajú priamu kompetenciu pre dotknutý typ vzdelávania. V istých štátoch sa počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov môže posúdiť ako nedostatočný pre ustanovenie týkajúce sa vysokoškolského vzdelávania daného jazyka alebo v tomto jazyku. V tejto súvislosti sa uvádza príklad štátov, ktoré na základe buď špecifickej dohody alebo rámcovej zmluvy o uznaní štátnych dokumentov, uznávajú akademickú hodnotu dosiahnutú užívateľom regionálneho alebo menšinového jazyka na univerzite v inom štáte, kde sa používa ten istý jazyk.

86. Motiváciou odseku 1 písmeno g) je záujem neizolovať vyučovanie regionálnych alebo menšinových jazykov z ich kultúrneho kontextu. Tieto jazyky sa často vzťahujú k vlastnej histórii a špecifickým tradíciám. História a kultúra regionálnych alebo menšinových jazykov je súčasťou európskeho kultúrneho dedičstva. Je preto žiadúce, aby aj osoby nehovoriace týmito jazykmi mali k tomuto dedičstvu prístup.

87. Ak sa štát zaviazal garantovať vyučovanie regionálneho alebo menšinového jazyka, musí vedieť, že sú potrebné prostriedky finančné, personálneho a materiálneho charakteru (vyučovacie pomôcky). Tieto nevyhnutné implikácie nemusia byť špecifikované v charte. Kde sa však uvažuje o personálnom obsadení, vzniká otázka jeho kompetencií, a následne vzdelávania. Toto je fundamentálny aspekt a z toho dôvodu existuje preň špecifické ustanovenie v odseku 1 písmeno h).

88. Vzhľadom na základný význam vyučovania, konkrétnejšie školského systému, pre ochranu regionálnych alebo menšinových jazykov, považuje CAHLR (Komisia expertov na regionálne alebo menšinové jazyky v Európe) za potrebné stanoviť špecifickú inštitúciu alebo viaceré inštitúcie na monitorovanie toho, čo bolo urobené v tejto oblasti. Charakteristika takejto kontrolnej inštitúcie nie je špecifikovaná v odseku 1 písmeno i). Mohla by to byť podľa toho i štátna vzdelávacia inštitúcia alebo nezávislá inštitúcia. Táto funkcia môže byť priznaná i inštitúcii stanovenej v článku 7, odsek 4 charty. Charta v každom prípade vyžaduje zverejnenie výsledkov monitorovania.

89. Charta sa vo všeobecnosti obmedzuje na ochranu regionálnych alebo menšinových jazykov v geografickej oblasti, kde sa jazyky tradične používajú. Ale odsek 2 článku 8 tvorí výnimku z tohto pravidla. Je motivovaný pochopením, že v moderných podmienkach mobility nemusí teritoriálny princíp postačovať v praxi na efektívnu ochranu regionálneho alebo menšinového jazyka. Obzvlášť, ak podstatný počet užívateľov takýchto jazykov migroval do veľkých miest. Majúc na zreteli ťažkosti obsiahnuté v rozsahu vzdelávacích ustanovení pre regionálne alebo menšinové jazyky mimo ich tradičnej teritoriálnej základne, článok 8, odsek 2 je vyhotovený flexibilne, čo sa týka požadovaných záväzkov a v každom prípade platí vtedy, ak opatrenia sú odôvodnené počtom užívateľov dotknutého jazyka.

Článok 9 - Súdnictvo

90. Odsek 1 tohto článku sa vzťahuje na tie súdne obvody, v ktorých počet obyvateľov užívajúcich regionálne alebo menšinové jazyky odôvodňuje dotknuté opatrenia. Toto ustanovenie, ktoré korešponduje so všeobecnými predpismi väčšiny opatrení charty, sa týka ochrany regionálnych a menšinových jazykov na území, kde sa tradične používajú. Pre vyššie súdy umiestnené mimo územia, na ktorom sa regionálne a menšinové jazyky používajú, zohľadní štát zvláštnu povahu súdneho systému a hierarchiu jeho inštitúcií.

91. Znenie úvodného vyjadrenia článku 9, odsek 1, vyjadruje predmet CAHLR (Komisia expertov na regionálne alebo menšinové jazyky v Európe) chrániť základné princípy súdneho systému, ako je rovnosť strán a zabránenie zbytočného prieťahu v súdnom konaní, proti možnému zneužitiu odvolacích možností pre regionálne a menšinové jazyky. Toto však neodôvodňuje všeobecné obmedzenia záväzkov strany podľa tohto odseku, avšak zneužitie uvedených možností v individuálnych prípadoch určí sudca.

92. Rozlišujú sa trestné, občianske a administratívne konania a zabezpečená možnosť výberu sa prispôbuje predmetnej povahe každého konania. To vyjadrujú slová „a/alebo“, niektoré z týchto možností môžu byť prijaté kumulatívne.

93. Ustanovenia článku 9, odsek 1, sa týkajú konaní pred súdmi. V závislosti od konkrétnych opatrení súdnej správy zaužívaných v štáte by sa termín „súd“, ak je to primerané, mohol chápať ako termín pokrývajúci aj ďalšie orgány plniace súdnu funkciu. Toto platí špeciálne v prípade pod-odseku c.

94. Prvý bod pod-odsekov a, b, a c, článku 9, odsek 1, obsahuje vyjadrenie „/aby/ viedli konanie v regionálnych alebo menšinových jazykoch“. Toto vyjadrenie vždy predpokladá, že príslušný regionálny alebo menšinový jazyk sa používa v súdnej sieni a v tých konaniach, ktorých sa zúčastňuje strana hovoriaca týmto jazykom. Každý štát stanoví z hľadiska špecifických charakteristík jeho súdneho systému presný rozsah vyjadrenia „/aby/ viedli konanie“.

95. Je treba vziať do úvahy, že odsek 1.a.ii, ktorý strany zaväzuje garantovať obžalovanému právo používať jeho/jej regionálny alebo menšinový jazyk, nad rámec práva obžalovaného, ako je stanovené v článku 6, odsek 3.e, Európskeho dohovoru o ľudských právach, umožňuje bezplatnú pomoc prekladateľa/ tlmočníka, ak obžalovaný nerozumie alebo nehovorí jazykom používaným na súde. Tak ako odseky b.ii. a c.ii. sa odsek 1.a.ii vychádza z úvahe, že dokonca aj keď užívatelia regionálneho alebo menšinového jazyka sú schopní hovoriť aj štátnym jazykom a keď sú v situácii, keď sa majú obhajovať pred súdom, môžu pocítiť potrebu vyjadriť sa v jazyku, ktorý je im

emocionálne najbližší, alebo ktorým hovoria plynulejšie. Bolo by v rozpore s účelom tejto charty, keby jej použitie bolo obmedzené na situácie praktickej potreby. Na druhej strane tým, že toto opatrenie presahuje striktné vymedzený ľudskoprávny aspekt, ktorý uvádza v účinnosť slobodný výber obžalovaného a vyžaduje si to zabezpečiť možnosti v súlade s jeho alebo jej rozhodnutím, sa považuje za rozumné umožniť štátom, aby uvážili či ho akceptujú alebo nie a obmedzili jeho uplatnenie na určité súdne obvody.

96. Účelom odseku 1.d je zabezpečiť, aby preklad a tlmočenie, ktoré nevyhnutne vyplývajú z uplatnenia článku 9, odsek 1.b a c, boli oslobodené od poplatkov. V prípade štátov, ktoré si nevyberú tento pod-odsek, je na nich, ako vyriešia túto otázku, buď podľa už existujúcich právnych ustanovení alebo prijatím nových osobitných ustanovení, ktoré berú do úvahy potrebu podporovať regionálne alebo menšinové jazyky. V dôsledku toho znáša náklady úplne alebo z časti osoba, ktorá podáva žiadosť o daný akt, alebo sa náklady rozdelia medzi stranami, atď.

97. Odsek 2 sa týka platnosti právnych dokumentov vyhotovených v regionálnom alebo menšinovom jazyku. Jeho rozsah je fakticky obmedzený do takej miery, že neudáva všetky podmienky platnosti právneho dokumentu, ale obmedzuje sa na potvrdenie, že ak je dokument navrhnutý v regionálnom alebo menšinovom jazyku, nemôže byť toto samo osebe dôvodom popierania jeho platnosti. Navyiac, to nebráni štátu v tomto prípade zabezpečiť dodatočné formality, napríklad ak je potrebné osobitné potvrdenie doplnené v štátnom jazyku. Odsek 2 implikuje, že druhá strana alebo zainteresovaná tretia strana, ktoré nehovoria regionálnym alebo menšinovým jazykom oboznámi s obsahom dokumentu uplatneného stranou, ktorá používa regionálny alebo menšinový jazyk, priamo alebo nepriamo (oznámením, štátnou informačnou službou, atď.) v pre ňu zrozumiteľnej forme.

98. Uplatnenie článku 9, odsek 2, nie je na úkor zmlúv alebo dohovorov o vzájomnej pomoci v právnych záležitostiach, v ktorých je otázka používaných jazykov explicitne upravená.

99. Odsek 3 sa týka prekladu právnych predpisov do regionálnych alebo menšinových jazykov. Výraz „pokiaľ predmetné texty neboli sprístupnené inak“ sa uvádza v súvislosti s prípadoch, keď predmetný text už existuje v regionálnom alebo menšinovom jazyku, pretože už bol preložený do podobného alebo identického jazyka, ktorý je štátnym jazykom iného štátu.

Článok 10 - Správne orgány a verejné služby

100. Účelom tohto článku je umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov uplatniť ich občianske práva a plniť ich občianske povinnosti za podmienok rešpektujúcich ich spôsob vyjadrovania.

101. Ustanovenia článku 10 sú predovšetkým určené na zlepšenie komunikácie medzi správnymi orgánmi a tými, ktorí používajú regionálne alebo menšinové jazyky. Je pravda, že sa sociálna a kultúrna situácia vyvinula tým smerom, že veľká väčšina osôb hovoriacich takýmito jazykmi sú bilingválni a schopní používať štátny jazyk na komunikáciu s verejnými orgánmi. Umožnenie používania regionálnych alebo menšinových jazykov vo vzťahu k dotknutým orgánom má však základný význam tak pre postavenie a rozvoj týchto jazykov ako aj zo subjektívneho hľadiska. Je samozrejmé, že ak by boli tieto jazyky úplne vylúčené zo vzťahu k orgánom, bolo by to fakticky zamietnuté ako také, pretože jazyk je prostriedkom verejnej komunikácie a nemôže byť redukovaný len na samotnú sféru súkromia. Navyše, ak jazyku nie je umožnený prístup do politickej, právnej alebo správnej oblasti, postupne stratí všetok jeho terminologický potenciál na tomto poli a stane sa tak jazykom „znevýchodneným“, nespôsobilým vyjadriť každý aspekt komunitného života.

102. Článok 10 rozlišuje podľa typu činnosti verejných orgánov tri kategórie:

- činnosť správnych orgánov štátu: to sú takpovediac bežné rozhodnutia verejných orgánov, predovšetkým formou výkonu verejných právomocí a verejnej moci podľa platného práva (odsek 1),

- činnosť miestnych a regionálnych orgánov, čo sú hlavné pod-národné územné orgány so samosprávnou právomocou (odsek 2),

- činnosť orgánov zabezpečujúcich verejnú službu, buď podľa verejného alebo podľa súkromného práva, tam, kde sú tieto pod verejnou kontrolou: pošty, nemocnice, elektrárne, doprava atď. (odsek 3).

103. V každej oblasti sa berie ohľad na rôznorodosť jazykovej situácie s primeranou adaptáciou na zvláštnu povahu dotknutých orgánov alebo inštitúcií. V niektorých prípadoch dovoľuje povaha regionálneho alebo menšinového jazyka, aby tento jazyk bol uznaný ako „kvázi-štátny jazyk“, vytvoriac tak z neho na danom území pracovný jazyk alebo bežný prostriedok komunikácie verejných orgánov. (Používanie štátneho jazyka vo vzťahu k osobám, ktoré nehovoria regionálnym alebo menšinovým jazykom, zostáva normou. Vo vzťahu k štátnemu alebo najviac používanému jazyku zostáva platná norma v kontakte s osobami, ktoré nehovoria regionálnym alebo menšinovým jazykom.) Alternatívne môže byť takýto jazyk prinajmenšom používaný vo vzťahoch, ktoré takéto orgány môžu mať s osobami obracajúcimi sa na ne v tomto jazyku. Tam, kde objektívna situácia regionálneho alebo menšinového jazyka robí takéto riešenie neuskutočniteľným, zabezpečia sa minimálne záväzky, aby zaistili pozíciu osoby hovoriacej dotknutým jazykom: ústne alebo písomné žiadosti alebo dokumenty sa legitímne môžu predložiť v regionálnom alebo menšinovom jazyku, ale bez toho, aby sa ukladala povinnosť odpovedať v tomto jazyku.

104. Záväzky strán v odseku 1 a 3 sa vymedzujú výrazom „pokiaľ je to možné“. Táto podmienka nie je myslená ako náhrada za uplatnenie možnosti poskytnutej stranám v článku 2, odsek 2 a 3, odsek 1, o vypustení niektorých ustanovení časti III charty z ich záväzkov s ohľadom na každý jednotlivý jazyk. Snaží sa však vziať do úvahy fakt, že niektoré stanovené opatrenia majú významný dopad vo veciach finančných, organizačných a vzdelávacích. Akceptácia jednotlivých ustanovení s ohľadom na daný jazyk nevyhnutne ukladá povinnosť zabezpečiť prostriedky a zefektívniť administratívne opatrenia, ktoré sa vyžadujú vykonať. Avšak uznáva sa, že môže dôjsť k okolnostiam, v akých úplná a nepodmienená aplikácia do úvahy prichádzajúcich ustanovení nie je alebo ešte nie je realistická. Výraz „pokiaľ je to možné“ umožňuje stranám pri implementácii relevantných ustanovení rozhodnúť v individuálnych prípadoch o týchto okolnostiach.

105. Výrazy odseku 2 a z časti záväzky strán „umožniť a/alebo podporiť“ sú vyhotovené tak, aby sa bral do úvahy princíp miestnej a regionálnej samosprávy. Neznamenajú, že sa pripisuje menší význam aplikácii v tomto zmysle vytýčených ustanovení, ktoré sa týkajú verejných orgánov najbližších občanovi. Všeobecne povedané si CAHLR (Komisia expertov na regionálne alebo menšinové jazyky v Európe) uvedomuje, že aplikácia niektorých ustanovení charty spadá do kompetencie miestnych alebo regionálnych orgánov a môže pre tieto orgány znamenať značné náklady. Strany by mali zabezpečiť, aby implementácia charty rešpektovala princíp miestnej samosprávy tak, ako to je definované v Európskej charte miestnej samosprávy a čiastočne v jej článku 9, odsek 1, ktorý stanovuje: „miestne orgány majú v rámci hospodárskej politiky štátu právo na primerané vlastné finančné zdroje, s ktorými môžu voľne disponovať v rámci svojich právomocí“.

106. Odsek 2.a stanovuje používanie regionálneho alebo menšinového jazyka „v rámci“ regionálnych a miestnych orgánov. Táto formulácia má v úmysle naznačiť, že regionálny alebo menšinový jazyk sa môže používať ako pracovný jazyk dotknutého orgánu, avšak neznamená, že by sa regionálny alebo menšinový jazyk mohol používať v komunikácii s ústrednou vládou.

Článok 11 - Médiá

107. Čas a priestor, ktorý si regionálne alebo menšinové jazyky môžu zabezpečiť v médiách, je pre ich ochranu životne dôležitý. V súčasnosti si žiaden jazyk nemôže uchovať svoj vplyv, pokiaľ nemá prístup k novým formám masovej komunikácie. Rozvoj týchto foriem a technologický pokrok na celom svete vedú k oslabovaniu kultúrneho vplyvu menej hovorených jazykov. Pre hlavné médiá, predovšetkým pre televíziu, predstavuje vo všeobecnosti veľkosť publika rozhodujúci činiteľ. Regionálne a menšinové jazyky však reprezentujú malý kultúrny trh. Napriek novým príležitostiam, ktoré sa týmto jazykom ponúkajú prostredníctvom výhod vysielacej technológie, zostáva pravdou, že

na to, aby mali prístup do médií potrebujú verejnú podporu. Médiá však predstavujú pole, na ktorom je verejný zásah limitovaný a činnosť regulačných prostriedkov nie je veľmi efektívna. Verejné orgány konajú na tomto poli hlavne prostredníctvom podpory a ustanovením pomoci. Za účelom zabezpečenia, že takáto podpora a pomoc sa poskytuje na podporu regionálnych alebo menšinových jazykov, vyžaduje charta od štátov záväzky na rôznych úrovniach.

108. Opatrenia stanovené v tomto článku slúžia na podporu užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov v rámci príslušnej geografickej oblasti týchto jazykov. V tejto súvislosti znenie odseku 1, ktoré sa odlišuje od formulácií v iných článkoch, však berie ohľad na zvláštnu povahu najmä audiovizuálnych médií. Teda ak sa opatrenia vykonávajú vo vzťahu k určitému územiu, môžu sa ich účinky šíriť za toto územie, na druhej strane však nie je potrebné vykonávať opatrenia na takomto území, ak je zabezpečené, že tí ktorí tam žijú už majú z takýchto opatrení prospech.

109. Uznáva sa, že verejné orgány v rôznych štátoch majú rozličné stupne kontroly médií. Z toho dôvodu je špecifikované v odsekoch 1 a 3, že rozsah ich povinnosti je určený rozsahom ich kompetencie, právomoci a legitímnej úlohy na tomto poli. Treba zdôrazniť, že v každej krajine je legitímna úloha štátu pri tvorbe právneho rámca a podmienok, za ktorých sa podarí dosiahnuť účel tohto článku, vymedzená princípom autonómie médií.

110. Odsek 1 článku 11 rozlišuje záväzky, ktoré sú navrhnuté na podporu regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti rozhlasu a televízie, podľa toho, či splňajú poslanie verejnej služby. Takéto poslanie, ktoré môže vykonávať verejná alebo súkromná vysielacia inštitúcia, obsahuje zabezpečenie širokej palety programov zahŕňajúcich činitele záľub a záujmov menšín. V tomto kontexte môže štát vytvoriť ustanovenie (napr. v legislatíve alebo v špecifikácii vysielacej inštitúcie) na vysielanie programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Pod-odsek a) sa zaoberá touto situáciou. Na druhej strane tam, kde je vysielanie chápané ako funkcia čisto súkromného sektoru, štát nemôže spraviť viac ako „podporovať a/alebo uľahčiť“ (pod-odseky b) a c)). Na písanú tlač sa vzťahuje iba druhá situácia. Tam, kde je to relevantné, zahŕňajú záväzky strán alokáciu potrebných frekvencií na vysielania v regionálnych alebo menšinových jazykoch.

111. Akokoľvek malá môže byť úloha štátu vo vzťahu k médiám, ponecháva si moc garantovať slobodu komunikácie a vykonať opatrenia obsahujúce elimináciu prekážok v tejto slobode. Z toho dôvodu neobsahuje odsek 2 to isté ustanovenie ako odsek 1, ktorý sa týka rozsahu kompetencií verejných orgánov. Záväzok garantovať slobodu príjmu sa nevzťahuje len na prekážky úmyselne kladené do cesty príjmu programov vysielaných susedskými krajinami, ale aj na pasívne prekážky vyplývajúce z neschopnosti kompetentných orgánov zabezpečiť umožnenie takéhoto príjmu.

112. Z hľadiska toho, že vysielanie zo susedného štátu nemusí byť subjektom tých istých právnych podmienok ako sú podmienky vytvárané príslušnou stranou na jej vlastnom území, tretia veta tohto odseku uvádza záruku, ktorá je formulovaná rovnako ako v článku 10, odsek 2, Európskeho dohovoru o ľudských právach týkajúci sa slobody prejavu. So zreteľom na televíziu treba však poukázať na to, že pre tie štáty, ktoré sú stranami Európskeho dohovoru o cezhraničnej televízii okolnosti a podmienky, za ktorých slobody garantované článkom 11, odsek 2, charty môžu byť obmedzené, sa budú riadiť týmto dohovorom, konkrétne princípom o neobmedzovaní retransmisie na ich územiach, ktoré pokrývajú programovými službami, ktoré vyhovujú podmienkam uvedeným v Dohovore o cezhraničnej televízii. Navyše ustanovenia tohto odseku nezasahujú do potreby rešpektovať autorské práva.

113. Článok 11 odsek 3 stanovuje reprezentáciu záujmov užívateľov regionálnych a menšinových jazykov pred inštitúciami zodpovednými za zabezpečenie mediálnej plurality. Takáto štruktúra existuje vo väčšine európskych krajín. Slová „alebo vziať do úvahy“ boli zaradené ako reakcia na možné ťažkosti pri určovaní toho, kto sú reprezentanti užívateľov týchto jazykov. CAHLR (Komisia expertov na regionálne alebo menšinové jazyky v Európe) rozhodla, že je dostatočné, ak jazykové skupiny sú reprezentované za podobných podmienok ako majú iné kategórie obyvateľstva. Toto by mohlo byť zariadené napríklad prostredníctvom inštitúcií reprezentujúcich regionálne alebo menšinové jazyky, ktoré sú stanovené v článku 7, odsek 4, charty.

Článok 12 - Kultúrna činnosť a kultúrne zariadenia

114. V tejto oblasti, ako v prípade článku 11, sa vyžaduje od štátov zaviazat' sa do takej miery, do akej verejné orgány majú kompetenciu, moc alebo legitímnu úlohu, ktoré ich oprávňujú efektívne konať. Pretože však verejné orgány majú nepochybný vplyv na podmienky, v ktorých sa kultúrne zariadenia používajú, požaduje od nich charta, aby chápali, že regionálne alebo menšinové jazyky majú náležité miesto vo fungovaní takýchto zariadení.

115. V odseku 1.a sa od štátov vyžaduje vo všeobecnosti podporovať iniciatívy typické pre spôsoby kultúrneho vyjadrenia špecifického pre regionálne a menšinové jazyky. Prostriedky tejto podpory sa zvyčajne čerpajú na účely kultúrneho rozvoja. Výraz „rozličné prístupy k dielam“ pokrýva - v závislosti od druhu dotknutej kultúrnej aktivity - publikáciu, produkciu, prezentáciu, distribúciu, prenos, atď.

116. Z dôvodu limitovaného počtu užívateľov v rámci populácie regionálne a menšinové jazyky nemajú rovnakú kultúrnu produkciu ako viac používané jazyky. Aby sa rozvíjalo ich používanie, a aby sa umožnil ich užívateľom prístup k rozsiahlemu kultúrnemu dedičstvu, je potrebné mať oporu prekladateľských, dabingových, postsynchronizačných a titulkových techník (odsek 1.c). Vyhnutie sa kultúrnym bariéram však implikuje dvojsmerný proces. Je preto podstatné pre realizovateľnosť, životaschopnosť a postavenie regionálnych a menšinových jazykov, aby sa s dôležitými dielami produkovanými v týchto jazykoch zoznámila širšia verejnosť. To je účelom odseku 1.b.

117. Ohľadne fungovania kultúrnych inštitúcií, teda o inštitúciách, ktorých funkcia je vykonávať alebo podporovať kultúrne aktivity v rozličných formách sa požaduje od štátov, aby dohliadli na to, že takéto inštitúcie pripisujú primeraný význam v ich programoch znalosti a používaniu regionálnych alebo menšinových jazykov a ich sprievodnej kultúre (článok 12 odsek 1.d až f). Charta samozrejme nemôže špecifikovať, ako by mali byť regionálne a menšinové jazyky inkorporované do aktivít týchto inštitúcií. Hovorí jednoducho len o vytváraní „primeraného ohľadu“ pre nich. Úloha štátu v tejto sfére pozostáva všeobecne z poradenskej služby a dozoru, nevyžaduje sa od nich, aby presadzovali tieto ciele sami, ale iba aby zabezpečili, že sa presadzujú.

118. Charta stanovuje vytváranie zodpovedných inštitúcií pre každý regionálny alebo menšinový jazyk, pre zbieranie, archivovanie a šírenie diel v tomto jazyku (článok 12 odsek 1.g). Berúc ohľad na neľahkú situáciu, v akej sa mnohé regionálne a menšinové jazyky nachádzajú, je potrebné, aby sa takáto práca organizovala systematicky, spôsob organizácie sa prenecháva rozhodnutiu štátov. Za účelom implementácie odseku g) mohlo byť pre niektoré štáty potrebné, aby adaptovali ich legislatívu o legálnych depozitoch a archívoch tak, aby sa zamýšľané inštitúcie zúčastňovali zachovávanía diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch.

119. Aplikácia článku 12, odsek 1, sa vzťahuje na územie, na ktorom sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, dokonca aj vtedy, ak v praxi majú jeho ustanovenia implikácie, ktoré presahujú toto územie. Berúc do úvahy povahu kultúrnej propagácie a potreby vznikajúce mimo oblastí, v ktorých sa tieto jazyky tradične používajú (konkrétne ako výsledok vnútornej migrácie), článok 12, odsek 2, uvádza ustanovenia korešpondujúce s ustanoveniami článku 8, odsek 2.

120. Všetky krajiny sa snažia prezentovať ich národnú kultúru v zahraničí. V záujme poskytnutia kompletného a pravdivého obrazu tejto kultúry, takáto propagácia by nemala zanedbávať regionálne a menšinové jazyky a kultúry. Tento záväzok, ktorý je stanovený v článku 12, odsek 3, predstavuje jeden spôsob uplatňovania princípu uznania regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý je zakomponovaný do článku 7, odsek 1.a, časti II charty.

Článok 13 - Ekonomický a sociálny život

121. V ekonomickom a sociálnom systéme, ktorý je charakteristický pre štáty Rady Európy, sa zásah verejných orgánov do ekonomického a sociálneho života zväčša obmedzuje na vyhlásenie právnych

predpisov. Za týchto okolností sú možnosti orgánov konať v záujme venovania zodpovedajúcej pozornosti regionálnym alebo menšinovým jazykom v uvedenom systéme obmedzené. Napriek tomu však charta stanovuje určitý počet opatrení v tejto oblasti. Snaží sa jednak eliminovať opatrenia, ktoré zakazujú alebo bránia používaniu takýchto jazykov v ekonomickom alebo sociálnom živote, jednak navrhuje niekoľko pozitívnych opatrení.

122. Ustanovenia článku 13, odsek 1, podávajú konkrétne uplatnenie princípu nediskriminácie. Preto je cieľom, aby sa tieto opatrenia uplatňovali na celom území zmluvných štátov a nielen na tých častiach územia, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky.

123. Článok 13, odsek 2, charty uvádza rozličné konkrétne opatrenia na podporu regionálnych alebo menšinových jazykov v tejto oblasti. Z praktických dôvodov, sú obmedzené na geografickú oblasť, v ktorej sa tieto jazyky používajú. Pokiaľ ide o ustanovenie „pokiaľ je to možné“, mal by byť využitý komentár ku článku 10 (viď bod 104). Na záver majú záväzky strán len taký rozsah, aký je rozsah kompetencií verejných orgánov, pričom sa toto ustanovenie vzťahuje len na pod-odsek c).

Článok 14 - Cezhraničná spolupráca

124. Tento článok rozširuje a rozvíja myšlienku vytýčenú v článku 7, odsek 1, písmeno i) a vzťahuje sa na vyššie uvedený výklad (viď body 69-70).

125. Cezhraničná spolupráca sa rozvíja v mnohých oblastiach medzi susednými regiónmi rôznych štátov. Je treba uviesť, že sa v istých prípadoch môže považovať za problém týkajúci sa územnej integrity. V súvislosti s práve sa zblížujúcimi európskymi štátmi predstavuje však výhodu pre štáty, ktoré majú záujem rozvíjať „kultúrny faktor“, aby pozdvihli ich vzájomné porozumenie. Rada Európy vyhotovila Rámcový dohovor o cezhraničnej spolupráci na miestnej a regionálnej úrovni. Je žiaduce, aby sa takáto spolupráca rozvíjala vo všeobecnosti, odsek b podčiarkuje, že ide predovšetkým o ten prípad, keď sa hovorí rovnakým jazykom na oboch stranách hranice.

126. Plánovaná spolupráca sa môže ďalej rozširovať do takých oblastí ako sú školské twinningy, výmeny učiteľov, vzájomné uznávanie diplomov a kvalifikácií, spoločné organizácie kultúrnych aktivít, ďalšia cirkulácia kultúrnych artiklov (knihy, filmy, výstavy atď.) a cezhraničné aktivity kultúrnych zariadení (divadelných spoločností, lektorátov, atď.). Za určitých okolností to môžu byť iné uspokojivé (a menej drahé) prostriedky implementácie záväzkov obsiahnutých v iných článkoch charty: napríklad, majú na zreteli ustanovenie o vysokoškolských zariadeniach stanovené v článku 8, odsek 1, písmeno e, dvojstranná dohoda by mohla vytvoriť pre študentov podmienky pre štúdium na príslušnej inštitúcii v susednom štáte.

Časť IV - Uplatňovanie charty

(Články 15-17)

127. Aby sa umožnilo monitorovanie uplatnenia charty Radou Európy, členskými štátmi a širokou verejnosťou, charta sa rozhodla pre systém periodických správ strán o ich aktivite pri presadzovaní ustanovení charty. Správy sa predkladajú v trojročnom intervale, prvá správa, ktorá sa zameriava na popis situácie regionálnych a menšinových jazykov v čase, keď charta nadobudne platnosť pre dotknuté štáty, musí byť predložená do roka od tohto dátumu.

128. V záujme zabezpečenia výkonnosti systému monitorovania implementácie charty, charta stanovuje vytvoriť Výbor expertov na preskúmanie správ predložených rôznymi stranami. Je možné, aby s Výborom expertov nadviazali kontakty osoby alebo asociácie, ktoré si želajú doplniť ďalšie informácie alebo popísať špecifické situácie vzťahujúce sa na uplatnenie charty, obzvlášť časti III. charty (článok 16, odsek 2). Len legálne založené inštitúcie jednej zo strán majú prístup k Výboru expertov pre záležitosti týkajúce sa danej strany. Účelom tohto pravidla je zabrániť skupinám s ústredím mimo strany, ktorej sa týka uplatnenie charty, aby požívali vytvorený systém monitorovania z cieľom vniesť nesúlad medzi strany.

129. Treba zdôrazniť, že toto nie je kvázi-súdna procedúra podania. Výbor expertov je inštruovaný monitorovať implementáciu charty a dostávať informácie v tomto smere. Inštitúcie spomenuté v článku 16 nemôžu od neho žiadať, aby konal ako viac menej súdna odvolacia inštitúcia.

130. Výbor expertov si môže overiť každú informáciu predloženú dotknutými štátmi a musí sa ich dovolať pre ďalšie informácie za účelom vykonávania jeho šetrenia. Výsledky sa oznamujú výboru ministrov spolu s poznámkami dotknutých štátov pri príležitosti prezentácie správ Výboru expertov. Hoci sa môže v záujme otvorenosti javiť, že by sa správy mali publikovať automaticky, pociťovalo sa, že správy môžu obsahovať návrhy odporúčaní, ktoré Výbor ministrov vydáva pre jeden alebo viac štátov, a preto by sa malo ponechať na Výbor ministrov rozhodnúť prípad za prípadom v akom rozsahu sa správy budú publikovať.

131. Počet členov Výboru expertov je taký istý ako počet strán charty. Musia to byť osoby, ktoré sú uznanými odborníkmi v oblasti regionálnych a menšinových jazykov. Kladúc dôraz na absolútnu bezúhonnosť, charta zároveň objasňuje, že experti vymenovaní do výboru by mali byť slobodní a nezávislí vo výkone ich úloh a nesmú byť subjektom inštrukcií vlád.

132. Mechanizmus monitorovania uplatnenia charty Výborom expertov umožní vytvoriť inštitúciu objektívnych informácií týkajúcich sa regionálnych alebo menšinových jazykov, pričom sa v plnej miere rešpektuje špecifická zodpovednosť štátov.

ČASŤ 4 - ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

133. Záverečné klauzuly obsiahnuté v článkoch 18-23 sa zakladajú na vzoroch záverečných klauzúl dohovorov a dohôd uzatvorených v rámci Rady Európy.

134. Bolo rozhodnuté nevčleniť do týchto záverečných ustanovení územnú klauzulu, ktorá by znemožnila štátom vyčleniť časť ich územia spod dosahu charty, pretože sa charta zameriava špeciálne na jednotlivé územia, menovite na tie, na ktorých sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, o to viac, že zmluvné štáty majú právo, podľa článku 3, odsek 1, špecifikovať regionálne alebo menšinové jazyky, na ktoré sa jednotlivé záväzky štátov vzťahujú.

135. Podľa článku 21, majú strany právo urobiť výhrady k odsekom 2 až 5 článku 7 charty. Komisia expertov na regionálne alebo menšinové jazyky v Európe rozhodla, že zmluvné štáty, by nemali mať možnosť urobiť výhrady k článku 7, odsek 1, pretože tento odsek obsahuje princípy a ciele. Týka sa to časti III do takej miery, že sa zastáva stanovisko, že v texte, ktorý už povolil stranám toľko výberu záväzkov, do akých vstúpia, by boli výhrady neprimerané.

136. Majúc na zreteli dôležitosť subjektívnej povahy charty pre veľa štátov, ktoré nie sú, alebo ešte nie sú, členmi Rady Európy, sa rozhodlo, že charta by mala byť otvoreným dohovorom, do ktorého môžu byť pozvané vstúpiť nečlenské štáty Rady Európy.